

A Restaurátor Szakosztály tisztújító közgyűlése

Ezúton értesítjük a tagokat a 2006. március 1-én lezajlott taggyűlésről.

A program a következő volt:

- Beszámoló a 2002. és 2006. év közötti munkáról
- Jelölések a szakosztály új vezetőségébe, a jelöltek bemutatkozása
- Választás a vezetőségbe és a PNYME küldöttközgyűlésébe
- Előadás a szavazatszedés alatt.
(Evrard Sün: Van-e új a nap alatt?)
- Eredményhirdetés

Az alábbiakban közöljük a szavazás eredményét.

- Elnök:
Peller Tamás
(magánrestaurátor, Központi Antikvárium)
- Titkár:
Farkas Csilla
(Országos Széchényi Könyvtár)
- Vezetőségi tagok:
 - *Puskás Katalin*
(Érdi Földrajzi Múzeum)

- *Gönczi Péter*
(Helikon Kastély Múzeum, Keszthely)
- *Kastaly Beatrix*
(Országos Széchényi Könyvtár)
- *Szlabey Dorottya*
(Magyar Országos Levéltár)
- *Csillag Ildikó*
(Országos Széchényi Könyvtár)
- Küldöttek:
 - *Fodor Éva*
 - *Albrechtné Kunszeri Gabriella*
(Magyar Országos Levéltár)
 - *Puskás Katalin*
(Érdi Földrajzi Múzeum)
 - *Tóth Tiborné*
(Magyar Országos Levéltár)
 - *Csillag Ildikó*
(Országos Széchényi Könyvtár)

- Jelöltek voltak még a vezetőségbe:
- *Csúzi Enikő* (magánrestaurátor)
 - *Érdi Mariann* (OSZK)
 - *Horváth Pál* (OSZK)
 - *P. Holl Adrienn* (OSZK)

Bár nem kerültek be a vezetőségbe, de számí-
tunk a segítségükre és a többi tag aktivitására is.

Farkas Csilla

Szakirodalmi csemegék az elmúlt századokból

Tallózás folyóiratokban.

18. rész

A félgyártmányok statisztikája után **A magyar korona országainak gyáripára az 1898. évben** című sorozat 13. füzetében **A papirosanyag- és papirosgyártásban** a III. fejezet 5. részében **Az előállított iparcikk-**

kel foglalkozik. Érdemes megfigyelni a hasonlóságot az akkori és a mai csoportok között.

„...a különböző papirosanyagokat és kész papirosokat az anyag minősége és a gyár-

tási eljárás finomsága szerint 23 csoportba osztottuk. E csoportok akként állítottak össze, hogy már magából a megnevezésből megállapítható a gyártmányok anyaga, minősége és esetleg használati célja is. A 23 árucsoport a következő: 1. Cellulose. 2. Fapapiranyag. 3. Szalmapapiranyag. 4. Különös finom famentes papiros. 5. Finom és középfinom famentes papiros. 6. Finom fatartalmú fogalmi-, író- és nyomdapapiros. 7. Közönséges fatartalmú fogalmi-, író- és nyomdapapiros ívekben és tekercekb. 8. Levélpapiros és levélboríték. 9. Színes papiros. 10. Selyempapiros. 11. Szivarkapapiros ívekben és tekercekb. 12. Itatópapiros. 13. Cartonpapiros. 14. Rajzpapiros ívekben és tekercekb. 15. Merített papiros. 16. Famentes csomagoló papiros. 17. Fatartalmú csomagoló papiros. 18. Csomagoló papiros celluloseból. 19. Csomagoló papiros szalmából. 20. Merített csomagoló papiros. 21. Papirzacskó. 22. Papiroslemez fából, rongyból és hulladékpapirból. 23. Papiroslemez textil célokra.”

Mennyire szakosodtak akkor gyáraink, mennyire voltak integráltak, ez is jól látható a statisztikából:

„A papirosanyaggyárak 1898. évben, a brassói cellulosegyár r.t. zernesti telepe kivételével ... mindnyájan egyféle iparczikk előállításával foglalkoztak.”

„Egészen más viszonyokat találunk a készárut előállító gyáraknál ... gyáraink nagy része s főként legnagyobb ipartelepeink igen számos fajú és minőségű papirost állítanak elő.”

Megemlítik, hogy a Diósgyőri Papírgyár négyféle papírt gyártott, ezek is a finomabb minőségek voltak.

A termelés és fogyasztás viszonyáról a következőket találjuk:

„az egész termelés,...papirosanyag- és papirosgyártásunk 382 924 métermázsát tevő összes évi termeléséből Magyarországon adatott el 264 483 métermázsza, vagyis 69,07%-a, a külföld különböző államaiba exportáltatott 109 027 métermázsza, vagyis a termelés 28,47%-a ... a fennmaradó többlet 9 414 métermázsza, vagyis az egész termelés 2,46%-a elhelyezést nem lelvén, a gyárakban az 1899. évre raktáron maradt.”

„... évi fogyasztásunkat 648 696 métermázsában állapíthatjuk meg ... szükségleteink tehát csaknem kétszeresét teszik gyáraink termelésének.”

A könyv utolsó fejezetének címe **A gyárak személyzete, a munkaidő, a munkabérek és a munkásjóléti intézmények** igen érdekes és tanulságos a mai humánerő-gazdálkodás és az alkalmazottak számára is.

„...papirosgyártásunk **összes alkalmazottainak száma az 1899. évi február hó végén 3 994**” volt, akik közül ismét a férfiak száma 2 636-ot, a nők pedig 1 358-at tett. ...közülök 111 tisztviselő volt és pedig 79 kereskedelmi, 26 műszaki és 6 egyéb tisztviselő (tanító, orvos stb.) E 111 tisztviselő között 2 nő volt, mind a kettő kereskedelmi, ...”

„A **művezetők** száma 62 volt ... a **szolgák** száma 62 ... A szolgálkkal együtt a termelés produktív munkájában részt nem vevő alkalmazottak száma 235-öt tesz ... papirosgyártásunk tulajdonképeni munkásainak száma 3 759-et tesz.”

„A felvétel a munkásokat a munkaadóhoz való viszonyuk szerint három csoportba sorozta, **tulajdonképeni gyári munkásoknak** tekintve azokat, a kik 8 napnál hosszabb időre vannak alkalmazva, **tanoncoknak** azokat, a kik a vállalattal szerződéses tanviszonyban állanak és végül **napszamosok-**

nak azokat, a kiknek alkalmaztatásuk 8 napnál rövidebb időre terjed. E megkülönböztetés értelmében vett gyári munkás egész papirosgyártásunkban 3352 működött...”

A munkások kor szerinti megoszlását tekintve, nézzük meg a gyerekmunkások helyzetét:

„... 14–15 éves **gyerekmunkás** ... az egész papirosgyártásban 331 ...Alkalmaznak azonban gyáraink még ezeknél is fiatalabb 12–13 éves meg nem engedett korú munkásokat is ... 64-et ...”

Ezután a **munkaidővel** foglalkozik részletesen:

„A munkaidő papirosgyáraink nagyobb részében nappal és éjjel szünet nélkül tart ... a szünetek levonása nélkül számított nappali munkaidő 12 – 14 óra között változik és pedig kevés kivétellel télen és nyáron egyaránt.”

Diósgyőr pl. 14 órai munkaidővel dolgozott, reggel és délben 1 óra, délután pedig félórás munkaközi szünettel, a tényleges munkaidő tehát 11 és fél óra, s a többi gyárban is 10 – 12 óra.

„A nappali munka mellett 28 gyárunkban, legalább bizonyos időközökben, a munka éjjel is tart és pedig állandóan 20 gyárban, csak az év bizonyos szakában (rendesen a bő vízi erőt nyújtó tavaszi és nyári hónapokban) 3 gyárban s az üzem bizonyos szaka alatt 5 gyárban, 2 telep az 1898. év folyamán éjjeli időben egyáltalán nem dolgozott”

A IV. fejezet utolsó részében a **bérezséről, a fizetésen kívüli és munkásjóléti juttatásokról** kaphatunk adatokat:

„...a papirosgyártásunkban alkalmazott összes tisztviselők évi díjazása 250 745

koronát tett, a mely összeg 111 tisztviselő között oszlott meg, ezek között ismét 64 volt olyan, a kinek fizetése az évi 2 400 koronán alul maradt. Egy tisztviselőre átlagban 2 258 korona jutott...”

„A művezetők fizetése az 1898. évben 87 110 korona volt, a mely összegből a 62 művezető mindegyikére átlagban 1 308 korona esett...”

„...a szorosabb értelemben vett gyári munkások kifizetésénél legnagyobb mértékben a heti fizetés rendszere van elterjedve...”

„A kifizetés módoszataihoz képest, az alkalmaztatás is legnagyobb részben rövid időre, egy napra, megállapított fizetési egységek szerint történik, úgy hogy a tulajdonképeni gyári munkások 3352-t tevő összes számából a napibér szerint alkalmazottak száma 2557-re rúg, ami a munkások összes számának teljes 76,3%-át teszi. Havi bér szerint alkalmazott munkások a napibéresek mellett 5 gyárban vannak, számuk csak 46-ot tesz s jobbára gyakorlottabb előmunkások, vagy pedig valóságos művezetők, bár nevük nem az.

„A papirosanyag- és papirosgyártásnál alkalmazott 2 112 férfi gyári munkás közül heti 20 koronánál kevesebb fizetést kapott 1 903, tehát az összes gyári munkások 90,55%-a, 20–30 korona heti bért kapott 163 (7,75%), 30–40 korona heti bért kapott 22 (1,04%), 40–50 korona heti bért kapott 13 (0,61%) és végül 50–60 korona heti bért kapott 1 munkás (0,05%). ... az 1 250 női gyári munkás közül 1 199, vagyis ... 95,92% 10 koronánál kevesebb heti bérrel volt alkalmazva, ... a női munkások között olyan, aki 20 koronánál magasabb heti bért kapott volna, egyáltalán nem volt. ...a 3352 gyári munkás közül 3 153, vagyis az egész számnak túlnyomó nagy része (94,09%), 20 koronánál kevesebb bérrel volt díjazva s csupán a kisebb rész, az egész munkáslétszám 5,91%-a kapott 20 koroná-

nál magasabb díjazást. Papirosgyártásunk ennél fogva a munkaerő drágasága miatt nem panaszkodhatik. ...

„A gyárainkban alkalmazott 17 tanoncz közül 16 kapott fizetést és pedig heti 10 koronán alul eső bért...”

„A napszámosokra eső átlagos napibér 1 korona 33 fillért tesz”

A munkásjóléti juttatásokról:

„Amaz előnyök közül, a melyeket a papirosanyag- és papirosgyárak a fizetésükön kívül munkásaiknak nyújtanak megemlítjük itt a munkáslakásokat. Ily munkáslakások 21 gyárunkban voltak és pedig 19 gyárban külön díj fizetése nélkül 252, két gyárban pedig díjazás mellett 25 lakás bocsátott a munkások rendelkezésére.”

„Az ily lakások rendszeren csak a családos munkások használatára szolgálnak, a nőtlen, illetőleg hajadon munkások szükségére egyes gyárakban külön férfi- és női hálótermek vannak berendezve. ...Az együttvéve 162 személy lakásául szolgáló férfi- és női hálótermek együttes 1 360 köbméternyi térfogatából egy lakóra átlagban 11,8 köbméter térfogat, vagyis ennyi köbméterű levegő esik. Figyelembe véve azt az egészségügyi szabályt, hogy egészséges hálószobában annak minden lakójára 18–19 köbméter levegőnek kell jutni, a papirosgyáraink hálótermeiről nyert fenti átlagszám e követelményen jóval alul marad.”

„Némely gyárunkban szokásban van az is, hogy az állandó gyári munkásoknak bizonyos kisebb földterület, mintegy a munkabér pótlásául, ingyen, vagy pedig csekély díj fizetése ellenében haszonélvezetre átengedtetik. Ily földhaszonélvezetben munkásai egy részét 10 papirosgyárunk részesítette, a haszonélvezet kivétel nélkül díjtalan volt s a 107 mun-

kásnak átengedett földterület 19 hold és 282 négyszöglet tett.”

„Viszont vannak gyáraink, a hol a munkás szükségletéhez képest tüzfát és világítást kap. Felvételünk szerint ily jótéteményben 7 gyár részesítette munkásait. ...

„Gyári iskola csak két telepünkön találtott...”

„A balesetbiztosítás papirosanyag- és papirosgyárainkban nincs eléggé elterjedve, a mit igazol az a körülmény is, hogy 30 gyártelepünk közül csak 13 biztosított baleset ellen munkásait. ... a biztosított munkások száma összesen 2 204-et tesz, a mi az egész papirosgyártásunkban alkalmazott tulajdonképeni gyári munkások 65,7%-a.”

„A már felsorolt munkásjóléti intézményeken kívül egynémely gyárunk még a viszonyok és körülmények szerint némi segélyezésben, illetőleg kedvezményekben részesíti munkásait; így a diósgyőri gyár munkásait betegség esetén ingyen orvosoltatja s a betegsegélyző pénztári járulékot is a gyár pénztárából fedezi.”

A több mint száz év távlatából is igen alapos és szép statisztikai felmérést a ma elvárt bizakodó hanggal zárják:

„A fejlődés, habár az utolsó időkben kisebb arányokban is, de állandóan észlelhető s a magyar papirosipar nagy haladásáról és térfoglalásáról tesz tanuságot, hogy a termelés az 1875–77. évek óta ez évek 10 771 métermázsát tevő átlagáról, ha csak a papirosárukat vesszük is számításba, az 1898. évig 239 354 métermázsára, vagyis a 22 évvel megelőző idők átlagának csaknem 23-szorosára emelkedett.”

Tarján Ferencné